

Workshop

Η διακυβέρνηση του Νου :
Πρακτικές που προάγουν την πνευματική
αυτοδιαχείριση των εκπαιδευτικών και των μαθητών

Εύη Μπότσαρη

Από το IQ ....στη Νοημοσύνη της Επιτυχίας

Μια ιστορία που μοιάζει με ανέκδοτο περιγράφει πολύ χαρακτηριστικά αυτή την εκδοχή.

Ένας διακεκριμένος καθηγητής που είχε επιλεγεί για να συμμετέχει ως ομιλητής σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης καθολικής εμβέλειας, έφθασε σε μια πόλη όπου ήταν προγραμματισμένο να κάνει μια ομιλία σχετικά με τη αξιοποίηση της μνήμης, στους καθηγητές και τους μαθητές ενός μικρού κολεγίου.

Αυτή η διάλεξη ήταν η τελευταία από μια μακρά σειρά υποχρεώσεων και ο καθηγητής ένοιωθε τόσο εξαντλημένος, που ήξερε ότι δεν ήταν σε θέση να την κάνει με επιτυχία. Καθώς μπήκε στο ταξί που θα τον οδηγούσε στον προορισμό του, είχε μια ιδέα. Πρόσφερε στον ταξιτζή εξήντα δολάρια, αρκεί να έκανε αυτός την ομιλία στη θέση του. Ο καθηγητής δεν ήξερε κανέναν στο κολέγιο και διαβεβαίωσε τον ταξιτζή ότι, αφού η ομιλία ήταν όλη γραμμένη στο χαρτί, δεν χρειαζόταν να γνωρίζει τίποτε ιδιαίτερο για το θέμα, απλώς έπρεπε να εκφωνήσει τη διάλεξη.

Συνεχίζοντας τη διήγηση...

Η δουλειά δεν πήγαινε καλά εκείνη τη μέρα, γι' αυτό ο ταξιτζής αποφάσισε ότι η συμφωνία άξιζε τον κόπο, αφού η αμοιβή ήταν εξήντα δολάρια για μια περίπου ώρα.

Έκανε μια πρώτη πρόβα και στη συνέχεια πραγματοποίησε την ομιλία, η οποία κύλησε χωρίς λάθη. Όταν όμως ξεκίνησε η φάση των ερωταποκρίσεων, ανακάλυψε ότι δεν ήταν σε θέση να απαντήσει ούτε καν στην πρώτη κοινότυπη ερώτηση που του έθεσε ένας ακροατής. Ήξερε ότι η απάντηση βρισκόταν μέσα στο κείμενο που είχε διαβάσει, αλλά είχε καταβάλει τόση προσπάθεια να συγκεντρωθεί στην ανάγνωση της ομιλίας που δεν θυμόταν τίποτε από όσα είπε.

Τότε είδε ανάμεσα στο κοινό τον καθηγητή που τον πλήρωσε, να κάθεται στο πίσω μέρος της αίθουσας. Μετά από γρήγορη σκέψη, ο ταξιτζής κοίταξε των ερωτώντα στα μάτια και απάντησε: «Μα αυτή η ερώτηση είναι τόσο εύκολη που θα μπορούσε να την απαντήσει ακόμη και ο ταξιτζής μου, ο οποίος τυχαίνει να είναι ανάμεσα στο ακροατήριο» και του απηύθυνε το λόγο για να απαντήσει στην ερώτηση.

Ο καθηγητής μπορεί να ήταν ευφυής σε ακαδημαϊκό επίπεδο, όμως ο ταξιτζής επέδειξε αυτό που ο Sternberg περιγράφει **Νοημοσύνη της επιτυχίας**.

Η Νοημοσύνη της Επιτυχίας

Ποιες είναι οι πτυχές της νοημοσύνης
της επιτυχίας;

Προσπαθώντας να προσδιορίσουμε τις πτυχές της νοημοσύνης της επιτυχίας

Η αρχή μιας ιστορίας

Δύο αγόρια περπατούν μέσα σε ένα δάσος. Είναι τελείως διαφορετικά μεταξύ τους. Οι δάσκαλοι του πρώτου αγοριού θεωρούν ότι είναι πολύ έξυπνο, οι γονείς του πιστεύουν ότι είναι έξυπνο και, όπως είναι λογικό, το ίδιο το παιδί πιστεύει ότι είναι έξυπνο. Έχει καλά αποτελέσματα στα τεστ, καλούς βαθμούς στα μαθήματα και άλλα παρόμοια στοιχεία, που θα το βοηθήσουν να προοδεύσει στη σχολική ζωή του. Τα άτομα που θεωρούν έξυπνο το δεύτερο αγόρι είναι ελάχιστα. Οι βαθμοί του στα τεστ δεν είναι τίποτε το ιδιαίτερο, οι βαθμοί του στα μαθήματα όχι και τόσο καλοί, και τα συναφή αποδεικτικά της επίδοσής του ,είναι σε οριακά επίπεδα. Καθώς τα δύο παιδιά διασχίζουν το δάσος, αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα: μια τεράστια, αγριεμένη αρκούδα, που μοιάζει πεινασμένη, έρχεται καταπάνω τους.

Πως νομίζεται ότι θα σκεφτεί το κάθε παιδί για να λύσει το πρόβλημα ;

Η συνέχεια της ιστορίας

Το πρώτο αγόρι, υπολογίζοντας ότι η γκρίζα αρκούδα θα τους φτάσει σε 30,3 δευτερόλεπτα, πανικοβάλλεται. Στην κατάσταση αυτή κοιτάζει το δεύτερο αγόρι, το οποίο βγάζει ήρεμα τις ορειβατικές μπότες του και φορά τα αθλητικά παπούτσια για το τρέξιμο.

Το πρώτο παιδί λέει στο δεύτερο: «Θα πρέπει να είσαι τρελός. Δεν υπάρχει περίπτωση να ξεφύγουμε από την αρκούδα!».

Το δεύτερο παιδί απαντά: «Αυτό είναι αλήθεια. Αλλά εγώ το μόνο που έχω να κάνω είναι να ξεπεράσω εσένα στο τρέξιμο!».

*Ας σκεφτούμε για τον τρόπο που σκεπτόμαστε
και ας μοιραστούμε τις σκέψεις μας...*

Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

- Για να αξιολογήσετε τα αποτελέσματα σας, προσθέστε τους 8 αριθμούς που γράψατε πιο πάνω και έπειτα διαιρέστε το άθροισμά τους με το 8. Στρογγυλοποιήστε στο ένα δεκαδικό ψηφίο.
- Πρέπει να έχετε έναν αριθμό ανάμεσα στο 1.0 και στο 7.0.

Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

- Αν το αποτέλεσμα σας είναι **6.0-7.0**, τότε έχετε όλα ή σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά του πρώτου τρόπου σκέψης.
- Αν το αποτέλεσμα σας είναι **5.6-5.9**, έχετε αρκετά από αυτά τα χαρακτηριστικά.
- Αν το αποτέλεσμα σας είναι **5.1-5.5**, έχετε τουλάχιστον μερικά από αυτά τα χαρακτηριστικά
- Αν το αποτέλεσμα σας είναι **1.0-5.0**, τότε δεν προτιμάτε αυτόν τον τρόπο σκέψης

Η θεωρία της πνευματικής αυτοδιαχείρισης

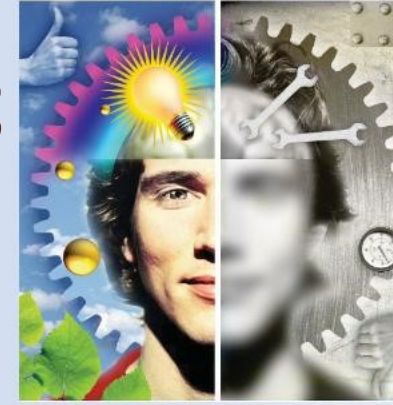
- Η θεωρία της πνευματικής αυτοδιαχείρισης (Sternberg 1997,2006), δίδει έμφαση στη μελέτη των διαφορετικών τρόπων σκέψης των μαθητών και του ρόλου που μπορούν να παίξουν κατά τη διαδικασία της μάθησης.
- Όπως σε κάθε μορφή διακυβέρνησης υπάρχει διάκριση των λειτουργιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική, έτσι και στην πνευματική αυτοδιοίκηση του ατόμου, ο νους λειτουργεί είτε με ‘νομοθετικό’, είτε με ‘εκτελεστικό’, είτε με ‘δικαστικό’ τρόπο σκέψης.

Οι λειτουργίες του Νου

- Η **νομοθετική** λειτουργία του νου συνίσταται στο να δημιουργεί, να σχεδιάζει, να φαντάζεται και να διαμορφώνει.
- Η **εκτελεστική** λειτουργία συνίσταται στο να εφαρμόζει και να δρα.
- Η **δικαστική** στο να κρίνει, να εκτιμά και να συγκρίνει.

Νομοθετικός, Εκτελεστικός και Δικαστικός τρόπος σκέψης

Α. Ο νομοθετικός τρόπος σκέψης

- Ο **Νομοθετικός** τρόπος σκέψης χαρακτηρίζει άτομα που τους αρέσει να δημιουργούν, να εφευρίσκουν, να κάνουν πράγματα με τον δικό τους τρόπο, θέτοντας τους δικούς τους κανόνες. Βασίζονται στις δικές τους ιδέες και τρόπους δράσης και δεν τους αρέσουν οι εργασίες με προκαθορισμένη δομή. **Ο νομοθετικός τρόπος σκέψης χαρακτηρίζει εν γένει άτομα με δημιουργική σκέψη.**
- Ο Νομοθετικός τρόπος σκέψης κάποιες φορές μπορεί να αποβεί επιζήμιος στο σχολικό περιβάλλον, όπου συχνά οι δημιουργικές ικανότητες δεν εκτιμώνται, αφού δεν είναι συμβατές με τον τρόπο που λειτουργεί το εκπαιδευτικό σύστημα (Mumford, 2003. Sternberg, 2006).

Β. Ο εκτελεστικός τρόπος σκέ

- Ο εκτελεστικός τρόπος σκέψης χαρακτηρίζει άτομα που τους αρέσει να ακολουθούν οδηγίες, να τους λένε τι θα κάνουν και να ασχολούνται με εργασίες που έχουν από πριν καθορισμένη δομή.
- Τα άτομα με εκτελεστικό τρόπο σκέψης :
  - Ακολουθούν τυπικούς κανόνες όταν ασχολούνται με την καταγραφή μιας ιδέας
  - Ελέγχουν τις μεθόδους που θα χρησιμοποιήσουν για μια εργασία
  - Αρέσκονται να ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες.
  - Συνήθως εκτιμώνται τόσο στο χώρο της δουλειάς όσο και στο χώρο του σχολείου, αφού είναι πρόθυμα να εκτελέσουν με ευχαρίστηση τις οδηγίες που τους δίνονται.
  - Ανέχονται γραφειοκρατικές διαδικασίες και δομές.

Β. Ο εκτελεστικός τρόπος σκέψης

- Η συνεργασία των ατόμων με εκτελεστικό τρόπο σκέψης με άτομα με νομοθετικό τρόπο σκέψης μπορεί να αποβεί πολύ αποδοτική, καθώς αλληλοσυμπληρώνονται, αφού οι μεν αρέσκονται να προτείνουν νέες ιδέες, οι δε να τις εκτελούν.
- Οι μαθητές με αυτό τον τρόπο σκέψης χαρακτηρίζονται από πρακτική σκέψη, η οποία συνήθως δεν αξιοποιείται κατάλληλα στο χώρο του σχολείου.

Γ. Ο δικαστικός τρόπος σκέψης

- Ο δικαστικός τρόπος σκέψης χαρακτηρίζει άτομα που τους αρέσει να κρίνουν και να αποτιμούν ανθρώπους και πράγματα. Ασχολούνται με προβλήματα που τους δίνουν τη δυνατότητα να αναλύουν και να εκτιμούν κανόνες, ιδέες και διαδικασίες.
- Οι μαθητές μ' αυτό τον τρόπο σκέψης τείνουν να συγκρίνουν και να αξιολογούν αντιτιθέμενες ιδέες πριν πάρουν μια απόφαση. Τους αρέσουν εργασίες που περιλαμβάνουν αξιολόγηση αντίθετων οπτικών γωνιών, ανάλυση και σύγκριση. Ο δικαστικός τρόπος σκέψης χαρακτηρίζει εν γένει άτομα με κριτική-αναλυτική σκέψη.

Ερώτημα

- Ποιού τρόπου σκέψης η ενίσχυση, θα πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα της εκπαιδευτικής μας πρακτικής;

Και οι τρεις τρόποι σκέψης είναι εξίσου σημαντικοί για τη Νοημοσύνη της επιτυχίας.

Ένα άτομο με νομοθετικό τρόπο σκέψης είναι απαραίτητο για να εφευρίσκει νέες ιδέες και να εισάγει καινοτόμες δράσεις.

Ένα άτομο με εκτελεστικό τρόπο σκέψης χρειάζεται για να θέτει σε εφαρμογή τις νέες ιδέες, οι οποίες θα παρέμεναν ανενεργές χωρίς κάποιον να τις εφαρμόσει.

Ένα άτομο με δικαστικό τρόπο σκέψης χρειάζεται, για να επιβεβαιώνει ότι οι νέες ιδέες λειτουργούν και για να κρίνει την αποτελεσματικότητά και τη χρησιμότητά τους.

Το ίδιο συμβαίνει και με την εκπαίδευση. Και οι τρεις τρόποι σκέψης είναι εξίσου σημαντικοί, στο βαθμό που χαρακτηρίζουν διαφορετικά άτομα που σκέφτονται με διαφορετικό τρόπο, ο οποίος είναι σημαντικό να γίνεται αποδεκτός από το σχολικό θεσμό.

Εφαρμογή της θεωρίας της πνευματικής αυτοδιοίκησης στην εκπαιδευτική πρακτική

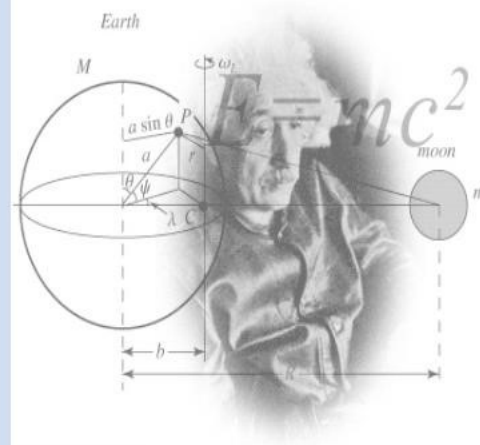
- Η μάθηση μπορεί να θεωρηθεί ως «το ίχνος που αφήνει η σκέψη μας» και κάτω από αυτό το πρίσμα συνδέεται με τη λειτουργία και τη διαδικασία της σκέψης καθώς και με το είδος της παρακίνησης που θα ωθήσει το άτομο να επιδιώξει την κατάκτησή της. (Cano-Garcia & Hughes, 2000).
- Κάθε άτομο έχει ένα δικό του τρόπο σκέψης και προσελκύεται από συγκεκριμένους τρόπους παρακίνησης.

Πόσο συχνά συμβαίνει;;;

- Πόσο συχνά συμβαίνει να παρατηρούμε στις σχολικές τάξεις κάποιους μαθητές οι οποίοι μένουν αδιάφοροι και δεν κινητοποιούνται ώστε να συμμετάσχουν στην διαδικασία κατάκτησης της γνώσης;
- Πόσο συχνά συμβαίνει να έχουν κάποιοι μαθητές χαμηλότερες επιδόσεις, ενώ δεν υπολείπονται σε ικανότητες έναντι των άλλων συμμαθητών τους;
- Πόσο συχνά συμβαίνει οι μαθητές να θεωρούνται μη ικανοί όχι εξαιτίας της έλλειψης ικανότητας, αλλά επειδή οι τρόποι σκέψης τους δεν ταιριάζουν μ' αυτούς των ατόμων που τους αξιολογούν;

Λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλία των τρόπων σκέψης των μαθητών.

Διδασκαλία για τη Νοημοσύνη της επιτυχίας

Στις φυσικές επιστήμες

- Η αναλυτική σκέψη εμπλέκεται, όταν συγκρίνουμε μια ερμηνευτική θεωρία με μια άλλη
- Η δημιουργική σκέψη εμπλέκεται όταν διατυπώνεται μια θεωρία ή γίνεται ο σχεδιασμός ενός πειράματος,
- Η πρακτική σκέψη έρχεται στο προσκήνιο όταν εφαρμόζονται επιστημονικές αρχές στην καθημερινή ζωή.

Διδασκαλία για τη Νοημοσύνη της επιτυχίας

Στη λογοτεχνία

- Η **αναλυτική** σκέψη εμφανίζεται κατά την ανάλυση της πλοκής λογοτεχνικών έργων, θεμάτων ή χαρακτήρων,
- Η **δημιουργική** σκέψη κατά τη συγγραφή ενός ποιήματος ή μιας μικρής ιστορίας
- Η **πρακτική** σκέψη κατά την εφαρμογή, στην καθημερινή ζωή, μαθημάτων που διδάχτηκαν από τη λογοτεχνία.

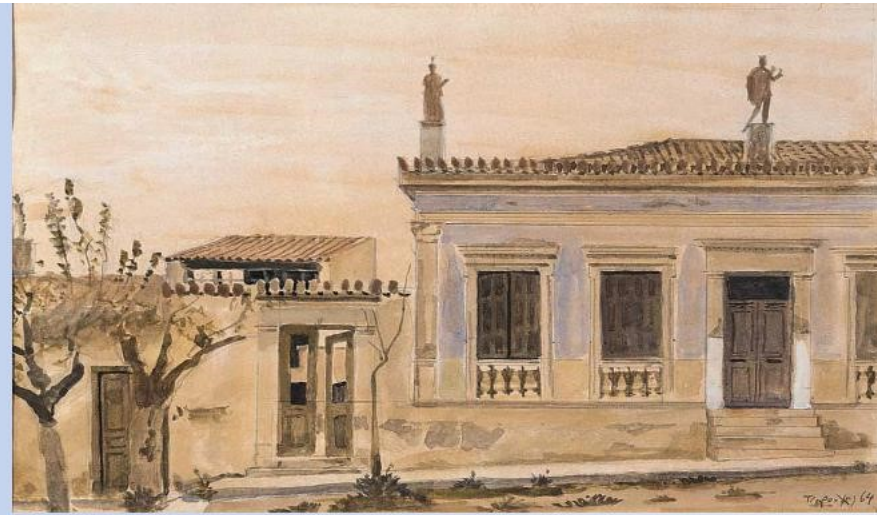
Διδασκαλία για τη Νοημοσύνη της επιτυχίας

Στην ιστορία

- Η **αναλυτική** σκέψη εμπλέκεται στη λογική εξέταση των ομοιοτήτων και των διαφορών δύο χωρών ή πολιτισμών
- Η **δημιουργική** σκέψη τίθεται σε λειτουργία όταν χρειάζεται να μπει κανείς στη θέση των άλλων ατόμων από άλλες εποχές και χρονικές περιόδους
- Η **πρακτική** σκέψη παρουσιάζεται κατά την εφαρμογή μαθημάτων της ιστορίας στο παρόν.

Διδασκαλία για Νοημοσύνη τ Επιτυχίας

- *Στην τέχνη*

- Η **αναλυτική** σκέψη εμπλέκεται κατά την ανάλυση της τεχνοτροπίας ή του μηνύματος ενός καλλιτέχνη
- Η **δημιουργική** σκέψη στην παραγωγή τέχνης
- Η **πρακτική** σκέψη ενεργοποιείται για τον προσδιορισμό αυτού που θα πουλήσει, και γιατί, στον κόσμο της τέχνης.

Διδασκαλία για τη Νοημοσύνη της επιτυχίας

- Στην φυσική αγωγή

Ακόμη και στον αθλητισμό είναι απαραίτητα και τα τρία είδη σκέψης:

- Η **αναλυτική** για να αναλυθεί η στρατηγική του αντιπάλου
- Η **δημιουργική** για να καταστρώσει κάποιος τη δική του στρατηγική
- Η **πρακτική** για να νικήσει κανείς τον αντίπαλο.

Αξιολόγηση

- Η αξιολόγηση πρέπει, επίσης, να περιλαμβάνει αναλυτικά, δημιουργικά και πρακτικά στοιχεία.
- Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση είναι παρόμοιες με αυτές που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία.
- Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης είναι τα καλύτερα δυνατά, όταν χρησιμοποιούνται **διάφορα είδη αξιολόγησης** τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να δείξουν, **με διαφορετικούς τρόπους**, τι ξέρουν.

Παραδείγματα αξιολόγησης για τη «Νοημοσύνη της επιτυχίας»

- Στον **αναλυτικό** τομέα ζητείται από τους μαθητές να ανακαλύψουν τις σημασίες λέξεων από τα συμφραζόμενα, ακριβώς όπως όταν διδάσκονταν το λεξιλόγιο.
- Στον **πρακτικό** τομέα ζητείται από τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν χάρτες για να προγραμματίσουν διαδρομές, καθώς και χρονοδιαγράμματα για να υπολογίσουν χρόνους και αποστάσεις, πράγματα που ήταν πολύ πιθανό να κάνουν και στην καθημερινή ζωή.

Παραδείγματα αξιολόγησης για τη «Νοημοσύνη της επιτυχίας»

- Στο **δημιουργικό** τομέα ζητείται από τους μαθητές για παράδειγμα να επιλύσουν λεκτικές αναλογίες με εξωπραγματικές προϋποθέσεις (π.χ. «Ας υποθέσουμε ότι οι φυσικές πηγές ενέργειας εξαντλούνται σε 3 μήνες. Αν είσαστε μεταξύ αυτών που αποφασίζουν για τις τύχες των λαών ποια λύση θα προτείνατε για να αντιμετωπίσετε το πρόβλημα.....»).

Παράδειγμα από τις κοινωνικές επιστήμες

Σε ένα μάθημα κοινωνικών σπουδών

- **μια αναλυτική** αξιολόγηση θα μπορούσε να ζητά από τους μαθητές να συγκρίνουν και να αντιπαραθέσουν δύο κυβερνητικά συστήματα.
- **μια δημιουργική** αξιολόγηση, να προτείνουν και να υποστηρίξουν το δικό τους, πρωτότυπο μοντέλο διακυβέρνησης και
- **μια πρακτική** αξιολόγηση, να δείξουν πώς ένα προτεινόμενο κυβερνητικό σύστημα θα μπορούσε να λειτουργήσει στη χώρα τους

Δραστηριότητα

1. Σκεφτείτε μια ενότητα του γνωστικού σας αντικειμένου που έχετε διδάξει ή σκοπεύετε να διδάξετε.
2. Αναδείξτε μέσα από ένα παράδειγμα την εμπλοκή:
  - α) του αναλυτικού τρόπου σκέψης
  - β) του δημιουργικού τρόπου σκέψης
  - γ) του πρακτικού τρόπου σκέψης των μαθητών

Συμπερασματικά

- Οι τρόποι σκέψης κάθε ατόμου δεν είναι σταθεροί και αμετάβλητοι αλλά μπορούν να μεταβάλλονται.
- Το άτομο μπορεί να προσαρμόζει τους τρόπους σκέψης ανάλογα με τις απαιτήσεις της δραστηριότητας ή ανάλογα με τις συνθήκες στις οποίες αυτή λαμβάνει χώρα.

Συμπερασματικά

- Ο χρόνος και οι απαιτήσεις της ζωής εν γένει μπορούν να μεταβάλλουν τους τρόπους σκέψης ενός ατόμου.
- Ένα άτομο μπορεί να επιλέγει τρόπους σκέψης με τους οποίους είναι εξοικειωμένο και με τους οποίους νιώθει ότι μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα τον εαυτό του.(Grigorenko & Sternberg, 2001).
- Τα άτομα πρέπει να μάθουν να σκέφτονται για **τον τρόπο που σκέφτονται**.

Βιβλιογραφία

- **Pritchard, A. (2005).** *Ways of learning: Learning theories and learning styles in the classroom.* London: David Fulton.
- **Sternberg, R. J., & Li-fang Zhang, L.-F. (2001).** *Perspectives on thinking, learning, and cognitive styles.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- **Alderman, M. K. (2007).** *Motivation for achievement: Possibilities for teaching and learning.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- **Committee on Increasing High School Students' Engagement and Motivation to Learn (2003).** *Engaging schools: Fostering high school students' motivation to learn.* Washington, DC: National Academies Press.
- **Gilbert, I. (2002).** *Essential motivation in the classroom.* London: RoutledgeFalmer.
- **Larson, J. E. (Ed.) (2009).** *Educational Psychology: Cognition and learning, individual differences and motivation.* New York: Nova Science Publishers.
- **McCombs, B. L., & Miller, L. (2007).** *Learner-centered classroom practices and assessments: Maximizing student motivation, learning, and achievement.* Thousand Oaks, CA: Sage
- **Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2009).** Τρόποι σκέψης και κίνητρα των μαθητών. Στο βιβλίο Α. Τριλλιανός & Ι. Καράμηνας (Επιμελητές έκδοσης), *Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ελληνικής Παιδαγωγικής & Εκπαιδευτικής Έρευνας* (σσ. 396-406). Αθήνα: Ατραπός.